

92 ääntä lastensuojelusta – Miten pitkittynyt koronapandemia on vaikuttanut lastensuojelutyön tekemiseen, palveluihin ja henkilöstöön?

Erillisselvitys Kuntaliiton lastensuojeluverkostossa pitkittyneen koronapandemian vaikutuksista lastensuojeluun

Aila Puustinen-Korhonen, erityisasiantuntija, Suomen Kuntaliitto

@KorhonenAila

Taustaa: Kyselyyn vastasi 92 lastensuojelussa työskentelevää ammattilaista

- Kuntaliiton lastensuojeluverkostolle lähetettiin huhtikuussa 2021 lyhyt kysely, jossa tiedusteltiin, minkä verran ja millä tavalla pitkittynyt koronapandemia on vaikuttanut lastensuojelun henkilöstöön, palveluihin ja yhteistyöhön perheiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa.
- Vastauksia saapui 92 kpl seitsemästä kunnasta (Helsinki, Kemi, Kuopio, Oulu, Pello, Rovaniemi, Vantaa) ja neljästä kuntayhtymistä (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskuslaitos (Eksote), Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä (Keusote), Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskuslaitos (Siun sote), Ylä-Savon SOTE-kuntayhtymä)
- Vastajat olivat lastensuojelussa työskenteleviä ammattilaisia, kuten sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia ja perhetyöntekijöitä.
- Avovastaustilassa oli mahdollista kuvata havaitsemiaan vaikutuksia omin sanoin (81 vastaajaa).
- Lisäksi 38 vastaajaa kertoi muista havaitsemistaan vaikutuksista.

Vaikutukset vaihtelivat johtuen ilmeisesti siitä, että myös koronan leviäminen vaihteli Suomessa

Huoli koronataartunnoista kosketti sekä asiakkaita, lastensuojelun työntekijöitä, että yhteistyökumppaneita. Se vaikutti kaikkeen tekemiseen ja toimintaan perheiden kanssa.

Tässä diasarjassa lastensuojelun ammattilaiset omin sanoin kertovat, millaista on tehdä lastensuojelutyötä koronan varjossa.

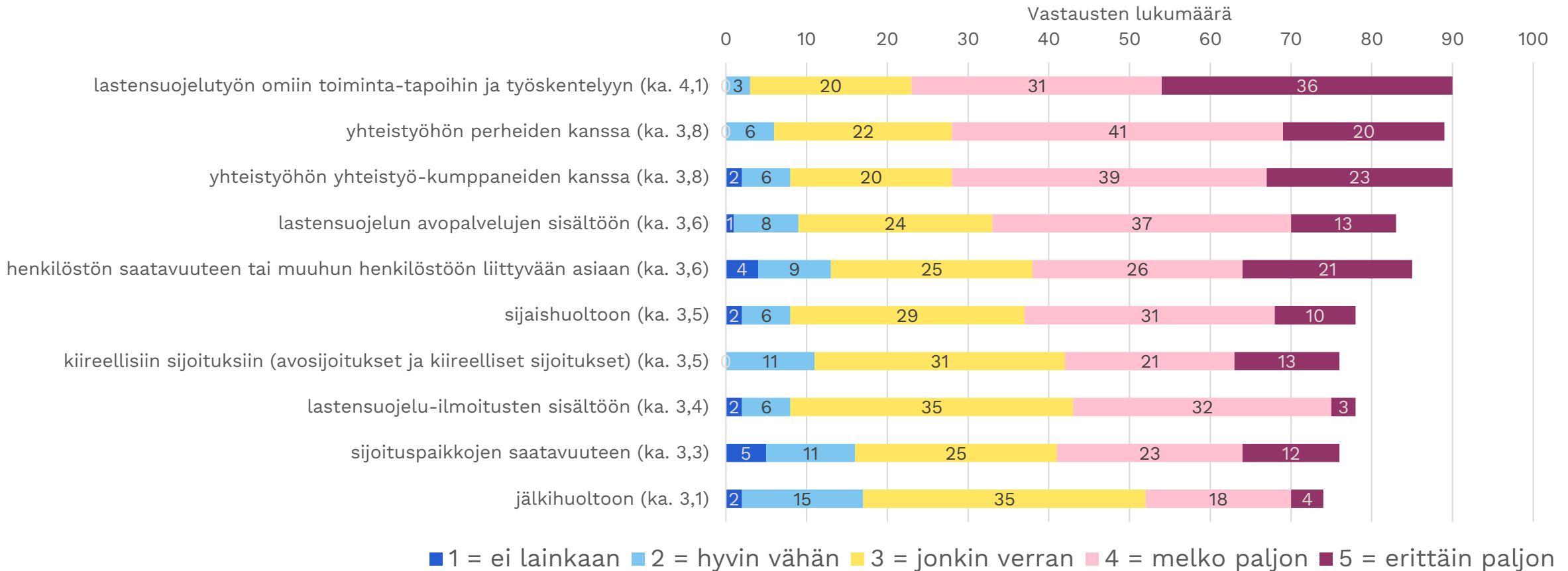
Mitkä asiat onnistuivat ja toivat helpotusta työhön?

Mitkä asiat vaikeuttivat työtä ja mitkä tekijät kuormittavat?

Pitkittyneen koronapandemian vaikutukset lastensuojeluun

Kuntaliiton erilliselvitys keväällä 2021

”Koronahuoli”, rokottamattomuus ja varotoimenpiteiden noudattaminen ovat tuoneet lastensuojeluun lisäkuormitusta. Koettu kuormitus, kuten koronatilannekin, kuitenkin vaihtelee eri puolilla Suomea

- ”Työntekijöiden huoli omasta ja läheisten terveydestä suhteessa siihen, että lastensuojelussa on asiakkaita tavattava myös livenä, on vaikuttanut työntekijöiden jaksamiseen. On jouduttu pohtimaan keitä asiakkaita voidaan tavata etänä ja keitä livenä.”
- ”Ei ole minkäänlaista mahdollisuutta pitää työtovereihin tai asiakkaisiin turvavälejä.”
- ”Koronakaranteenit ja tartunnat ovat vaikuttaneet suoraan asiakastyöhön. Työtä ei ole pystytty tekemään aina sillä intensiteetillä, mikä tavoite normitilanteessa olisi.”
- ”Kotiin vietävässä työssä käytössä maskit ja turvavälit työntekijöillä. Asiakasta ei voi vaatia käyttämään maskia. Asiakkaat eivät aina noudata toivetta näistä, mikä lisää työntekijän kuormitusta. Lasten kanssa työntekijöiden suojaus on olematon perheen kotona tehtävässä työssä, sillä lapset hakeutuvat tavallisesti lähelle.”
- ”Todella huono ja työntekijöitä mietityttävä asia on se, ettei sosiaalihuollon ammattilaisia rokotettu. Työntekijöillä kova huoli omasta ja asiakkaiden terveydestä. Vahva tunne siitä, että päättäjät unohtivat sosiaalihuollon kriittisen henkilökunnan kokonaan ja tunnistavat vain terveydenhuollon toimijat ja tärkeyden.”
- ”Vaikutukset ovat olleet työn tekemisen kannalta pienet lukuun ottamatta maskien käyttöä tapaamisissa ja osan palavereista muuttumisessa sähköisiksi.”

Suhtautuminen koronapandemian aikaiseen lähityöhön vaihteli lastensuojelun johdon taholta melkoisesti - Lähityötä on kuitenkin tehty koko pandemian ajan

Kunta 1

”Ainakin meidän lastensuojelussa on painotettu sitä, että hommat pitää hoitua normaalisti oli koronaa tahi ei. Etätyömahdollisuutta on lisätty yhteen päivään viikossa, kun aikaisemmin se oli yksi päivä kuukaudessa. Etätyöpäivänä tehdään tarvittaessa kotikäyntejä tai neuvotteluja tarpeen mukaan kotoa käsin kulkien.”

Kunta 2

”Myös asiakkaiden tapaamisia pyrittiin kunnan toimesta rajoittamaan koronaan liittyen. En totellut. Ei tullut rangaistuksia.”

Monien perheiden turvaverkot pettivät pandemian pitkittyessä, jolloin perheitä on valunut lastensuojeluun ja ns. kiiretyön määrä lastensuojelussa on kasvanut - Tilanne kuitenkin vaihtelee

- ”Muut palvelut ovat ruuhkautuneet, joten lapsia putoaa entistä enemmän yhteiskunnan turvaverkkojen läpi lastensuojeluun.”
- ” Meille on pakko ottaa kaikki meille tulevat asiakkaat. Asiakasmäärät ovat kaikilla kestävämmän suuret ja laadukasta oikea-aikaista sosiaalityötä ei pystytä tästä syystä tekemään. Kiireellisiä sijoituksia, niiden arviointeja ja niihin liittyviä aloitusneuvotteluja on jatkuvasti suunnilleen 40 % työajasta. Tänä aikana muut suunnitellut työt odottavat. Kiireellisiä sijoituksia joudutaan käytännössä jo kalenteroimaan, koska vaikka tänään todettaisiin lapsen olevan välittömässä vaarassa, siihen ehditään ehkä puuttua vasta parin päivän päästä tai seuraavan viikon alussa. Palveluiden hakeminen takkuu, asiakkaiden puheluihin ei ehdi vastata, palvelutarpeiden arvioinnit ovat myöhässä, suunnitelmia puuttuu. Tapaamisia joudutaan perumaan ja siirtämään, koska joudutaan reagoimaan kiireellisiin tilanteisiin.”
- ” Muiden tahojen resurssien riittämättömyys kaadetaan lastensuojeluun. Esim. nuorisopsykiatrian poliklinikalle ja perheneuvolaan on pitkät jonot ja tilanteet ehtivät kriisiytyä ennen avun saamista. Lapsia joudutaan sijoittamaan ennen kuin lapsi saa apua milteen muulta taholta.”
- ”Sekä asiakkaiden ja työntekijöiden voimat alkavat olla lopussa.”
- ”Korona on näkynyt yllättävän vähän asiakkaiden hyvinvoinnissa. Tosin oma työskentelyalueeni on maaseutumaisista ja ihmisten arjessa näkyy muutenkin koti- ja perhekeskeisyys.”

Koronapandemian arvioitiin vaikuttaneen eniten lastensuojelutyön omiin toimintatapoihin ja työskentelyyn

Pandemia on mahdollistanut valtavan digiloikan, mikä on tuonut tullessaan myös hyvää.

Etätyö Teams-palaverineen on mahdollistanut lastensuojelussa tehokkaampaa työajan käyttöä ja sairaiden tai oirehtivien asiakkaiden tapaamisia, jotka eivät muutoin olisi olleet mahdollisia

- Etätyöskentelyn sekä etäyhteyksillä toteutettujen tapaamisten ja neuvottelujen määrä on lisääntynyt merkittävästi koronapandemian aikana.
- Matka-ajat ovat vähentyneet, mm "turhaa" toimistolle matkustamista ole tarvinnut tehdä esim. käyntikirjausten vuoksi. Tämä tehnyt työstä jossain mielessä helpompaa. Kun matka-ajat poistuvat, on helpompi saada eri asiantuntijoita kokoon nopeammalla aikataululla.
- Teamsin käyttö myös suoraan tehtävässä asiakastyössä on mahdollistanut mm. riskiryhmään kuuluvien sairaiden asiakkaiden tapaamisen ja tukemisen.
- Tapaamisissa ollut suositus, ettei läsnäolijoita olisi 6 enempää. Toteutettu siten, että osa osallistujista on ollut läsnä, osa osallistunut teamsin välityksellä. Toiminut yllättävän hyvin.
- Työtapojen monipuolistuminen nähdään positiivisena muutoksena lastensuojelussa. Tämä halutaan säilyttää pandemian jälkeenkin.
- Asioita saadaan nopeasti eteenpäin, koska etäneuvottelut sovitaan lyhyemmällä aikataululla ja sujuvat nopeammin.
- ”Kotona on pystynyt keskittymään paremmin kirjallisiin töihin.”

Tarvitaan tasapaino etätapaamisten ja lähityön kesken asiakastyössä

- ”Keväällä 2020 työtehtävissäni kaikki tapaamiset siirrettiin etätapaamisiksi/ulkotapaamisiksi, mikä ei palvellut lainkaan osaa asiakkaista. Sen sijaan syksystä 2020 alkaen tapaamisia järjestettiin aiempaa joustavammin niin videotapaamisina, puheluina, kuin perinteisinä kasvokkaisina tapaamisinakin. Useat vanhemmat kertoivat nimenomaan toivovansa videotapaamisia ja myös työntekijänä arvioin videotapaamisten olleen sopiva työskentelymuoto osalle vanhemmista. Lasten tapaamiset toteutettiin livetapaamisina. Videotapaamiset helpottivat myös työntekijöiden aikataulukiiireitä. Videotapaamisiin vanhemmat pystyivät usein osallistumaan myös oman työpäivän kesken esim. lounastauolla, mikä helpotti iltoihin kohdistuvaa aikataulupainetta. Etätöissä kotona olevat vanhemmat ovat voineet tavata työntekijöitä keskellä päivää, mikä on myös helpottanut aikataulujen suunnittelua ja vapauttanut tilaa ruuhkaisista iltapäivistä/illoista.
- Osittainen etätöiden mahdollisuus on tukenut minun hyvinvointiani työntekijänä. Toivon todella, että oikeus etätöiden tekemiseen jatkuu pandemia-ajan jälkeen!
- Keskittymistä vaativia tehtäviä sekä videopuheluita on ollut kaikin puolin helpompi hoitaa kotona käsin etänä, sillä toimistotilat ovat ahtaita ja jaetut työhuoneet eivät edistä keskittymistä. Puheluiden ja videopuheluiden soittaminen ei onnistu toimistolla työhuoneessani, mikäli huoneen muut käyttäjät ovat paikalla.”

Etätyön varjopuolet heikentäneet lastensuojelua ja etäisyys asiakkaisiin ja kollegoihin kasvanut.

Jääkö ongelmia tästä syystä piiloon? Lastensuojelutyöhön tullut lisää yksintyöskentelyä ja vaikeuskerrointa

- ”Kun asiakas vähänkin oireilee, ei tavata (ennen pienen lapsen nuha ei ollut este tapaamiselle), tämä tietenkin suojaa meitä kaikkia, mutta tätä myös käytetään hyväksi ja tapaamisia harvemmin. Huoli toisinaan kasvaa työntekijällä. Stressinsietokyky kovilla.”
- ”Kaikilla asiakkailla ei ole mahdollisuutta/osaamista käyttää etätyökaluja ja niiden toimiessa heikosti on tekniikka vienyt liikaa osaa neuvottelusta.”
- ”Asiakkaat ovat etäisempiä samoin sos.tt asiakkaalle etäisempi. Tuleeko videoneuvottelussa puhuttua oikeita asioita? Saako lapsi äänensä kuuluviin vai onko helpompi olla hiljaa?”
- ”Korona on tehnyt perheiden kotona tapahtuvan työskentelyn vaikeaksi ja monet perheet tarvitsevat tukea kotiin eikä se ole etäyhteyksin paikattavissa. Vuorovaikutukseen perustuva työ on vaikeaa.”
- ”Yhteistyötä perheiden kanssa vaikeuttaa tapaamisten järjestämisessä huomioon otettavat mahdolliset rajoitukset sekä asiakkaiden mahdollisuus hyödyntää etätapaamisia. Etätapaamisissa myös haastavaa se, ettei esim. vanhempien ja lasten vuorovaikutusta muiden perheenjäsenten kanssa pysty seuraamaan samalla tavalla kuin "offline" tapaamisella.”
- ” Monet palaverit myös teamsissa->teams ähky!”
- ”Työntekijät tekevät paljon etätyötä ja huolena on, että jää pohtimaan asioita liian yksin. Huoli kollegan jaksamisesta.”

Perheiden voimavarojen väheneminen, epätietoisuus tulevasta ja muiden palvelujen toimimattomuus kuormittavat lastensuojelua

- ”Työn määrä on lisääntynyt. Ns. ”perusperheissä” voimavarat loppuneet, joten perheet, jotka ennen voineet hyvin ja pärjänneet omalla verkostollaan, tipahtivat lastensuojeluun/ selvitykseen / arviointiin.”
- ”Palvelutarpeen arvioinnissa tehty paljon psykososiaalista työtä kun perus- ja ensisijaiset palvelut eivät ole vetäneet. Hyvin kuormittavaa ollut psykososiaalisesti.”
- ”Koronarajoitustoimenpiteiden vaikutukset perheiden hyvinvointiin on olleet suuret. Huonovointisuus on lisääntynyt/tullut näkyväksi perheissä, joissa ei ole ennen ollut palveluita. Yksinäisyys/etäkoulu perheissä on eskaloinut myös muita haasteita ja tämä näkyy lastensuojelun palveluissa. Psykiatristen palveluiden saatavuus on todella epämääräistä ja epätasaista.”
- ”Tietämättömyys tulevasta, mutta silti sitä yrittää valaa sitä toivoa ja uskoa tulevaisuudesta asiakkaille. Pelottanut välillä itseäkin, että niinköhän tästä selvittää. Lapset voi huonosti. Sosiaalinen eristäytyminen on jäänyt päälle etäkoulujen jälkeen. Sosiaalista kanssakäymistä ei juuri ole ollut. Yksinäiset jääneet kotiin, jotka juuri ja juuri koulumaailmassa olivat sosiaalisissa kontakteissa.”

Osalle asiakkaista lastensuojelun välttely mahdollistui koronan varjolla aiempaa helpommin

Asiakastapaamisia ja kotikäyntejä on peruuntunut runsaasti ja osa niistä on tapahtunut ”koronan varjolla”

Korona on lisännyt sovittujen tapaamisten perumista myös perheiden toimesta ja lisännyt työntekijän ja perheen välistä etäisyyttä

- ”Perhetyössä erityisesti motivoitumattomat perheet ovat peruneet tapaamisia koronaan vedoten”.
- ”Koronaa käytetään myös ”tekosyynä”, ettei koteihin päästä.”
- ”Perheet peruneet aikoja vedoten usein pikku flunssaan tai kipeänä oloon. Etenkin kevät 2020 tämä havaittiin ja aikoja saattoi peruuntua runsaasti.”
- ”Perheiden haasteet ovat jonkin verran vaikeutuneet, kun he ovat voineet vedota koronaepidemiaan, että eivät halua ottaa apua vastaan tai heitä ei ole tavoitettu tavanomaisesti.”
- ”Asiakkaat käyttävät koronaa myös syynä käyntien perumiselle ja osa aidosti on hädissään viruksen leviämisestä.”
- ”Etäältä esim. näkee, että lapsia/nuoria putoaa koulunkäynnistä, mutta ei ole välineitä auttaa, kun perheet eivät ota apua vastaan.”
- ”Niiden perheiden kanssa, jossa vanhemmilla on ollutkin päihde- ja mielenterveysongelmaa, niin heidän palveluiden puute on näkynyt yhteydenpidossa lapsiin ja yhteistyöhön lastensuojelun kanssa.”

Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö muuttui, eikä aina parempaan suuntaan

Etätapaamisissa ei pystytä
havaitsemaan kaikkea sitä, mitä
kotikäynnillä voidaan.

Etätapaamiset sopivat osalle asiakkaista hyvin, toisille eivät. Etätapaamisten vuorovaikutus ja perheen tilanteen havainnointi voi jäädä ohueksi. Jääkö ongelmia piiloon?

- ”Joillekin asiakkaille videoyhteydenpito tai puhelinneuvottelut ovat luontevia.”
- ”Etätapaamiset ovat etenkin pienten lasten kanssa ovat erilaisia, koska tilanne on heille outo. Videoyhteydellä järjestetyissä tapaamisissa jotkut vanhemmat eivät puhu juuri mitään. Videovälitteisissä verkostoneuvotteluissa itsekin tiivistän sanomani tai punnitsen huolella onko välttämätöntä kommentoida. Välillä kuuluu huonosti, ei näy ihmisten kasvoja ja reaktioita. Vuorovaikutus muuttuu kummalliseksi.”
- ”Puhelut ja etäpalaverit eivät aina vastaa livetapaamisten "tehoa". Toisaalta joillekin lapsille ja nuorille etätapaamiset ovat soveltuneet tosi hyvin ja niitä voi käyttää pandemian jälkeenkin.
 - Asiakkaiden ja työntekijöiden välisen etäisyyden kasvaminen
 - Arvoerojen kärjistymisen tuomat erimielisyydet ja haasteet
 - Perheiden tilanteet ovat näyttäneet haasteellisempina heitä tavatessa kuin etäyhteyksien välityksellä käydyissä keskusteluissa ja neuvotteluissa on ilmennyt.”

Kun sekä työntekijöitä että asiakkaita on karanteenissa - asiat pitkittyvät ja viivästyvät

- ”Perheiden kanssa käyntejä peruuntunut, työntekijöitä karanteenissa asiakkaita karanteenissa, digitaaliset yhteydenpitotavat tulleet arkeen sekä asiakkaiden että viranomaisverkoston kanssa, neuvotteluita peruuntunut.”
- ”Karanteenit pitkittivät tapaamisvälejä. Henkilöstön omat karanteenit sekä henkilöstön lasten karanteenit pidensivät aikoja, jolloin työpari ei ollut käytettävissä -> oma jaksaminen. Asiakkaiden karanteenit-tapaamisväli pahimmillaan 3 vko jolloin tiivisprosessi ehtii katketa asiakkaan mielessä. Maskit päällä vuorovaikutustyö on hankalampaa. Lasten koulu/päiväkotipäiviä ei ole päässyt seuraamaan --> tärkeää infoa lapsen arjesta.”
- ”Palveluita ei ole pystytty toteuttamaan aina livenä ja etätapaamiset eivät ole missään nimessä korvaavia, mutta tietysti parempia kuin ei mitään.”

Yhteistyökumppaneiden vetäytyminen etäpalveluihin ja ”omiin poteroihinsa” vaikutti merkittävästi lastensuojeluun

Asiakkaiden välttelyilmiö on havaittu myös yhteistyökumppaneissa. Perheiden tarvitsemat palvelut ohenivat.

Yhteistyökumppaneiden vetäytyessä tunne yksintyöskentelystä vahvistui

- ”Lastensuojelutyötä ei voi tehdä etänä, mutta yhteistyökumppanit ovat pitkälti vetäytyneet omiin poteroihinsa ja etätöihin. Vaatimuksia lastensuojelua kohtaan esitetään joka taholta. Arvio toimintatavoista on jäänyt pitkälti työntekijän omalle vastuulle ja myös työyksikön sisällä käytännöt esimerkiksi kotikäyntien suhteen ovat vaihdelleet suuresti. Toiset työntekijät mielellään tekevät kaiken etänä, vaikka työtä pitäisi tehdä siellä missä lapset ja nuoret ovat.”
- ”Monessa yksikössä (perheneuvola, lastenpsykiatria, nuorisopsykiatria ym.) tarjotaan etäpalveluja (Teams, puhelin, Skype) asiakkaille, ja aika iso osa asiakkaista kärsii tästä, koska heille sopisi paremmin kasvokkain tapaaminen ja keskustelu. Olen huomannut sen, että jotkut käyttävät koronaa verukkeena etätöskentelyyn ja asiakkaiden tapaamisen välttelyyn. Jos tilanne vaatii, että asiakasta olisi syytä tavata, niin häntä/heitä tavataan. En usko että jokainen asiakkaiden tapaamisesta kieltäytyvä työntekijä kieltäytyy myös asioimasta ruokakaupassa ym. (Terveisin itsekin riskiryhmään kuuluva työntekijä)”.

Kasvokkain tapaamisia tarvittaisiin myös yhteistyökumppanien kanssa - Lähityötä pitäisi tehdä enemmän muissakin palveluissa

- ”Suurin vaikutus on ollut yhteistyökumppaneiden, lähinnä terapian, vetäytyminen asiakassuhteistaan varsinkin epidemian alkuvaiheessa ”vapaaehtoiseen karanteeniin”. Tämä tilanne ehkä nyt ajanoloon helpottanut.”
- ”Lasten pahoinvointi, psyykkiset ongelmat lisänneet yhteistyötä psykiatrisen hoidon kanssa.”
- ”Yhteistyökumppanit saattavat työskennellä vain etänä. Ei saa heistä työparia esimerkiksi kotikäynneille.”
- ”Yhteistyö kumppanit olleet vaikeammin saatavilla.”
- ”Yhteistyö varsinkin terveydenhuollon ja koulumaailman kanssa on hankaloitunut, kun kasvokkaisia tapaamisia ei ole.”
- ”Työn kuormittavuus kasvoi, tapaamisia siirtyi, yksin työskentely lisääntyi, suunnitelmallinen työ väheni, enemmän kriisien selvittämistä. Yhteistyökumppanit vaan etänä palavereissa sekä osassa palveluja vaan etätapaamisia asiakkaiden kanssa(psykiatria).Taloudellinen ahdinko kasvoi joissakin perheissä.”

Tarjolla olevat lastensuojelun avo- palvelut vähenevät ja ohenivat

Vaikutti kielteisesti perheisiin ja
lisäsi yksinäisyyttä.

Perheille tarjolla olevat palvelut ovat yksipuolistuneet ja vähentyneet merkittävästi - Perheiden saama arjen tuki oheni ja pärjääminen kodeissa heikkeni

”Tukiperhetapaamiset katkesivat.”

”Kolmannen sektorin palveluita, kuten MLL:n perhekahvilat ovat tauolla, asiakkaita ei voi ohjata niihin.”

”Perhetyöhön, perhekuntoutukseen ja muihin tukipalveluihin on jonoja ja sosiaalityöntekijät ehtivät hoitaa vain kriisejä.”

”Perhetyön tapaamisia kotona on voitu toteuttaa vähemmän koronatartuntojen tai altistusten takia.”

”Tarjolla olevat ryhmät ovat etänä. Joillekin asiakkaille ei motivaatio tai voimat riitä niihin.”

”Vertaistuellinen toiminta on perheille tärkeää ja lastensuojelussa järjestettävät perheiden retket ja muut tapahtumat saattavat olla lastensuojelun lapsille ainoita tilaisuuksia päästä osaksi tällaisia kokemuksia. Näitä ei ole voitu pandemian aikana järjestää ryhmäkokojen rajoitteiden takia.”

”Monilla vanhemmilla eivät riittäneet taidot ja jaksaminen tukea lasta koulutyön edistymisessä, tai kotona tapahtuvaan perhelämään, jossa vanhemman tehtävä on huolehtia lapsen hoivasta ja huolenpidosta 24/7.”

”Avopalveluiden työ on muuttunut laadultaan heikommaksi, koska työtä on yksinkertaisesti liikaa.”

”Perheiden luottamus lastensuojeluun heikkenee, koska apua ei ole tarjolla.”

Työn suunnitelmallisuus kärsii ja kuormitus kasvaa työmäärän kasvun myötä

- ”Suunnitelmallinen työ ja asiakkaan osallisuus kärsivät väistämättä nykyisessä tilanteessa. Systeminen sosiaalityö on kriisissä, koska asiakasmäärät ovat kasvaneet ja on yhä enemmän huostaanottoja, jotka imaisevat sosiaalityöntekijän aikaa. Ylityötä kertyy päteville, tunnollisille työntekijöille tämän seurauksena jaksaminen on tässä tilanteessa vaakalaudalla. Sammuttelemme tulipaloja. En tiedä, meneekö tietoa riittävästi poliittisille päättäjille. Pelkään, että meillä on käsissä iso kriisi, jossa ei voida välttyä uusilta Eerikoilta.”
- ”Työparit ovat aiempaa useammin poissa. Lisännyt yksin tehtävää työtä. Tosin, kun asiakkaatkin useammin oireilun takia ovat estyneitä tapaamaan, on myös paljon enemmän kokonaan peruuntuneita käyntejä. Työskentelyjaksot pitkittyvät, kun suunnitelluista asioista ei päästä puhumaan. Työn suunnittelemattomuus lisääntynyt, eletään hetkessä. Se ei ole pelkästään huono asia toisaalta.”
- ”Henkilökunta on kuormittunutta, koska kaikkea työtä ei ehdi millään hoitaa.”
- ”Lastensuojelun työmäärä on lisääntynyt huomattavasti. Asiakastapaukset ovat haastavia ja vaativat eri alojen osaamista. Esim. mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat huomattavasti lisääntyneet ja vanhempien jaksaminen heikentynyt. Koulunkäynnin vaikeudet ja koulupoissaolot ovat lisääntyneet.”

Etäkoulu lisäsi perhetyön tarvetta, avopalvelujen laatu heikkeni, mutta on myös kokemusta, että avopalvelut ovat toimineet koronan aikana.

- ”Avopalveluiden työ on muuttunut laadultaan heikommaksi, koska työtä on yksinkertaisesti liikaa. Perhetyöhön, perhekuntoutukseen ja muihin tukipalveluihin on jonoja ja sosiaalityöntekijät ehtivät hoitaa vain kriisejä. Tämä näkyy esim. siinä, että suhteita perheisiin ei ehdi muodostaa ja asiakkaat saattavat joutua odottamaan viikkoja sosiaalityöntekijän yhteydenottoja, jos perheessä ei ole akuutti kriisi päällä. Avopalveluiden työ on muuttunut varsinkin tänä keväänä päivystysluontoiseksi eikä suunnitelmallisesta sosiaalityöstä voi enää puhua. Henkilökunta on kuormittunutta, koska kaikkea työtä ei ehdi millään hoitaa.”
- ”Perhetyössä etäkoulu lisäsi lapsiin kohdistuvaa tukea. Perhetyöhön tulee enemmän koulupudokkaita.”
- ”Lastensuojelun avopalvelut ovat toimineet.”
- ”Avopalvelujen perhetyössä maskien ja käsidesien tuoma erotus ja henkinen etäantyminen vallitsevien riskien vuoksi”

Asiakkaiden kanssa on pitänyt puhua myös koronahuolista - Ulkona tapaamisia on toteutettu

- ”Koronapandemian alussa asiakkaat olivat selkeästi tarvitsevampia kuin muuten ja koronaan liittyvät asiat piti ensin puhua ja ottaa huomioon ennen kuin päästiin perheen varsinaisiin tehostetussa perhetyössä työstettäviin asioihin. Tapaamisia on peruuntunut asiakkaiden sairastelujen vuoksi myös enemmän kuin aiemmin. Tapaamisten toteutustapaa on pitänyt miettiä joka tapaamisen kohdalla tarkemmin kuin aiemmin (onko tapaaminen kotona, teamsissä, puhelu, ulkoilu vai miten).
- ”Keväällä 2020 työtehtävässän kaikki tapaamiset siirrettiin etätapaamisiksi/ulkotapaamisiksi, mikä ei palvellut lainkaan osaa asiakkaista.”
- ”Keväällä ja kesällä asiakkaita tavattiin enemmän ulkoilun merkeissä.”

Henkilöstöresurssi lastensuojelutyön tekemiseen on pienentynyt

Sairastamiset ja karanteenit sysäävät lisää työtä niille, jotka ovat töissä. Oikeudenmukaisen johtamisen merkitys korostui.

Henkilöstöpula ja -siirrot, sijaisten heikko saatavuus ja ”koronatekijät” ovat vaikeuttaneet työtä ja lisänneet kuormitusta

- ”Henkilökuntaa ei ole tarpeeksi saatavilla. Sijaisia vaikea saada, poissa-oloja työntekijöillä.”
- ”Työntekijöiden poissaolot, koronatestit, karanteenit, työn kuormitus ja työssä jaksaminen. Huoli omaisista kotona. Koronan tarttuvuus yms. yms... Henkilökuntapula.”
- ”Henkilöstöä hyvin vaikeaa saada. Jatkuvat poissaolot tai karanteeni, testaamisen ja flunssaoirehoidinnan, vuoksi haittaavat vakavasti arviointi/kuntoutusjaksoa.”
- ”Työntekijät ovat lastensuojelun haastavalla kentällä venyneet moneen kertaan pandemian keskellä. Erityisesti huolta on aiheuttanut se, miksi sosiaalialan työntekijöitä ei ole rokotettu muiden kriittisten alojen tapaan ensimmäisten joukossa. Itse omassa työssä kuljen päivittäin 3-4 eri perheen kodeissa ympäri kaupunkia ja mikäli kantaisin oireettomana korona virusta, olisin kyllä todellinen supertartuttaja, vaikka maskia käytänkin.”
- ”Avopalvelusta piti olla valmius laitoshoidon sijaistukseen, ilman riittävää perehdytystä, suojaamista tai selkeää sopimusta työstä. Avopalvelun työ ei vähentynyt, vaan tuli enemmän yksin tehtäväksi, kun osa henkilökunnasta sijoiteltiin laitostoimintaa turvaamaan.”

Oikeudenmukaisen johtamisen merkitys ja asioiden perusteleminen korostuu koronaolosuhteissa - kokemuksia epäoikeudenmukaisuudesta ilmeni

- ”Alussa esihenkilöiden vallankäytön korostumista, organisaation epäluotettavaa ja virheellistä tiedottamista, tiedon puutetta. Loputonta oletusta työntekijöiden joustamisesta ja moittivaa sävyä, jos perusteluja toiminnanmuutoksille toivoi kuulevansa. Virheellistä informointia ei korjattu, vaan sivutettiin asia.”
- ”Avopalvelusta piti olla valmius laitoshoidon sijaistukseen, ilman riittävää perehdytystä, suojaamista tai selkeää sopimusta työstä. Avopalvelun työ ei vähentynyt, vaan tuli enemmän yksin tehtäväksi, kun osa henkilökunnasta sijoiteltiin laitostoimintaa turvaamaan.”
- ”Myöhemmin arvotettiin muualla tehty työ kahteen kertaan palkittavaksi ja se työ mitä oli jääty tekemään pienemmällä resurssilla haastavissa olosuhteissa, enenevästi ilman työparia ei palkitsemisen muodossa huomiointia osakseen saanut. Luottamus organisaation oikeudenmukaiseen toimintaan ja haluun/kykyyn tasapuoliseen huomioimiseen sai peruuttamattoman kolhun.”
- ”Ei koronalisiä/tukia sosiaalipalveluihin, vain terveydenhuoltoon. Ja juuri terveydenhuollon palveluiden järjestelyjen vuoksi asiakkaat eivät ole saaneet hoitoa ja "kaatuneet" sosiaalipalveluihin.”

Uupumusta, väsymystä, toivottomuuden tunteita - Työhyvinvoinnin / jaksamisen tukeminen olisi tärkeää

- ”Työssä uupuminen. Jatkuva ääripäillä ponnistelu. Tuntuu, että on ajoittain mahdottoman edessä, kun joutuu tekemään kahden-kolmen työt. Työn mielekkyys häviää ja halu vaihtaa ammattia kasvaa. Palkka on hävettävän pieni suhteessa työn määrään. Töihin lähteminen suututtaa jo valmiiksi, kun työn jälkeen ei jaksakaan mitään mukavaa tehdä. Oman elämän halu ja elämänilo hiipuu. Mietin usein miten voisin hypätä tästä oravanpyörästä pois. Itkettää, suututtaa. Olen miettinyt muuttamista maalle, jotta voisin eristäytyä, En jaksakaan ihmisiä ja kaaosta ja tätä kakofoniaa. Päätäjät ovat hyvin kaukana todellisuudesta.”
- ”Ajoittain kireä ilmapiiri. Maskien käyttö alkaa puuduttamaan ja ärsyttämään.”
- ”Työssä jaksamisen kannalta on välttämätöntä, että hoitoketjut toimivat ja jos nyt ylikuoritusta kaikki työ kaatuu lähityöntekijöiden harteille ja altistaa sijaistraumatisoitumiselle.”
- ”Sekä asiakkaiden ja työntekijöiden voimat alkaa olla lopussa.”
- ”Sosiaalityöntekijät olivat kiireisiä lisääntyneiden huostaanottojen/sijoitusten vuoksi.”
- ”Henkilöstö alkaa väsyä ja välillä näkyvissä toivottomuutta tilanteeseen.”
- ”Jatkuva maskin käyttö häiritsee ja vaikeuttaa työtä.”
- ”Lastensuojelun työntekijät ovat myös joutuneet kuormituksen alle ja väsymyksen merkit näkyvät. Työskentelyolosuhteet suojarusteiden kanssa hankaloittavat myös.”

Sijoitusten osalta viitteitä määrän kasvusta ja sijoituspaikkojen ruuhkautumisesta

Myös uusia yksiköitä sijoitustarpeen kasvun myötä kerrotaan perustetun.

Sijoitusten tarve ja määrä on joillain alueilla kasvanut - Tämäkin vaihtelee

- ”Sijoitusten tarve on lisääntynyt. Seinät alkavat selvästi kaatua kodeissa päälle.”
- ”Sijaishuollossa erityisjärjestelyitä; vierailut, kotilomat, yksiköt rajanneet vastaanottoa, sijoituspaikat ruuhkautuneet entisestään.”
- ”Sijoitukset ovat lisääntyneet.”
- ”Sijoitettujen asiakkaiden ikä on hieman nuorentunut verrattaessa ennen korona aikaa.”
- ”Sijaishuolto paikkoja oli etenkin keväällä 2020 haaste saada, karanteenien aiheuttamat sulut ja kotilomien peruuntumiset vaikuttivat asiaan.”
- ”Sijoituspaikkojen saatavuus on yhtä iso ongelma kuin aikaisemmin. Ongelma on myös sopivien sijoituspaikkojen löytäminen. Neuropsykiatriset asiakkaat korostuvat selkeästi väliinputoajina palvelujärjestelmässä ja jäävät terveydenhuollon, sosiaalipalveluiden ja vammaispalveluiden suhteen hankalaan välimaastoon. Vanhempien jaksamattomuus ja nuoren käytösongelmat johtavat myös lopulta lapsen sijoittamiseen kiireellisesti tai huostaanottoon.”

Sijaishuollossa asuvien lasten ja heidän vanhempiansa tapaamiset vähenivät ja niiden toteutuminen vaikeutui – Arki laitoksessa köyhtyi

Myös sosiaalityön ja vanhempien välinen yhteydenpito ohentui. Sijoituspaikoissa asuvien lasten sosiaaliset kontaktit ja harrastukset vähenivät.

Sijoituspaikoissa asuvat lapset jäivät entistä enemmän yksin

- Hyvinvointi heikkeni

- ”Yhteistyö vanhempien kanssa on vähentynyt/vaikeutunut, lapset ovat sijaishuollossa tavanneet vanhempiaan vähemmän. Kaikki tapaamiset ovat vähentyneet, joten myös yhteistyö lasten asioissa on etäyhteyksistä huolimatta vähentynyt. Lastensuojelun laitoshoidossa maskien käyttö on hankaloittanut vuorovaikutusta, lapset ovat voineet tavata kavereita vähemmän, toiminta on käänntynyt sisään päin kun liikkuminen on rajoitetumpaa, etäkoulu on lisännyt ahdistusoireita osalla lapsia ja kouluunlähtökynnys on noussut lähiopetukseen palatessa. Henkilöstöllä enemmän ja pitempiä poissaoloja ja se on aiheuttanut sijaispulaa. Koronan alkuvaiheessa poissaoloja oli vähemmän kuin normaalioloissa.”
- ”Paljon tuli paha mieltä perheille, kun sijoitettujen lasten ja vanhempien tapaamisia jouduttiin perumaan koronaan liittyvän ensipaniikin vuoksi. Myös monenlaista tapaamisvääntöä käytiin.”
- ”Sijaishuollossa lasten tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa vähentyneet etenkin jos etäisyyttä sijaishuoltoyksikköön on paljon.”

Kodinomaisuus on kärsinyt, lasten levottomuus kasvanut - Etätapaamisia kuitenkin onnistuneesti hyödynnetty

- ”Kotiviikonloput eivät toteudu korona-altistumisista tms. johtuen ja levottomuudet laitososuhteissa lisääntyvät. Laitoksiin ei voi tuoda kavereita, joka aiheuttaa erilaisuuden tunnetta lapselle. Läheiset eivät voi tulla laitokseen esim. lapsen syntymäpäiville.”
- ”Aktiviteetit lähes nollassa. Laitosympäristö entistä kauempana kodintuntuaisesta ilmapiiristä maskien, turvavälien, järjestelyjen, koronakaranteenien ja koronasiivousten vuoksi.”
- ”Laitostyöskentelyssä kriisitilanteet yllättävien sairaslomien vuoksi.”
- ”Teams-neuvottelut ovat tehneet mahdolliseksi sen, että tapaamiset toteutuvat (sijaishuollossa) paremmin ja paikasta toiseen siirtyminen kun on jäänyt vähemmälle, on ollut aikaa asiakkaille (tietysti siis heille, kenen kanssa on ollut mahdollista asioida sähköisesti)”
- ”Olemme ottaneet suuren digiloikan ja varmasti ainakin sijaishuollossa hyödynnetään tätä jatkossakin esim. verkostokokouksia ajatellen.”

**Lastensuojeluilmoituksissa
havaittavissa määrän kasvua,
vaikka etäkoulun aikana määrät
myös laskivat - Sisällöissä
korostuvat kotiin jämähtäneet
nuoret ja muiden
ammattilaisten hätä perheistä**

Asiakkuuksia työntyy lastensuojeluun,
vaikka muissakin palveluissa voitaisiin
perheitä hyvin auttaa

Huoli kotiin jämähtäneistä nuorista näkyy ilmoituksissa - Perhetilanteet vaikeita

- ”Ilmoituksia tullut runsaasti enemmän ja ilmoitukset ovat graavimpia.”
- ”Lastensuojeluilmoituksissa ja asiakkuuksissa ovat aiempaa enemmän korostuneet kotiin jämähtäneet nuoret, jotka eivät käy koulussa ja viettävät kaiken ajan kotona pelaten. Oirehdinta on kaikilla alkanut etäkoulujaksojen yhteydessä.”
- ”Koulusulun aikana lastensuojeluilmoituksia tuli vähemmän kuin aiemmin. Etäopiskelu on haitannut etenkin niitä, joilla oli jo aiemmin vaikeuksia käydä koulua.”
- ”Myös oppilashuollon kuormittuminen/vähyys vaikuttaa lastensuojeluilmoitusten sisältöön. Lisääntyvissä määrin tulee ilmoituksia asioista, joihin olisi voitu puuttua oppilashuollon keinoin. Lieko tässä haaste etäopiskeluun siirtymisessä?”
- ”Ammattilaisverkostolla myös hätää ja paljon ilmoituksia, vaikka he olisivat ensisijaisia palveluita (koulu/ psyk.palvelut).”
- ”Ilmoituksissa näkynyt lapsiperheissä alkoholiongelmat, parisuhdeväkivalta, tapaamisten onnistumattomuus, vanhempien jaksamattomuus nousevina ilmiöinä.”

**Etätyö toi joustavuutta myös
jälkihuollon työhön -
Kaikkia nuoria se ei kuitenkaan
palvele eikä etätapaaminen riitä -
Opintoja keskeytynyt, nuoria
myös tippunut palveluista**

Nuorten tarvitsemat työllistymis-
ja kuntoutuspalvelut ovat
vähentyneet merkittävästi,
työpajat loppuneet

Myös jälkihuollon tuki nuorille oheni koronan aikana - ”Koronahuoli” läsnä myös

- ”Asiakasnuorten hoitokontaktit mielenterveyspalveluihin kärsivät osalla aikojen muututtua etätapaamisiksi. Kaikki nuoret eivät hyödy videopuheluista/äänipuheluista samalla tavoin kuin tavanomaisista vastaanottotapaamisista. Sovittuja aikoja on myös peruuntunut normaalia enemmän työntekijöiden poissaolojen vuoksi. Työntekijän kynns olla sairaudenvuoksi poissa on ollut koronasta johtuen niin matala.”
- ”Iso osa nuoren tarvitsemista palveluista on etänä, joka vaikuttaa heidän motivaatioon osallistua tapaamisiin. Moni ei koe etätapaamisen vastaavan omiin tarpeisiin. Työllistymis- ja kuntoutuspalvelut ovat vähentyneet merkittävästi. Myös opiskelu etänä takkuaa monilla.”
- ”Jälkihuollossa tapaamisia on vähennetty ja koko ajan joutuu arvioimaan, mikä tapaaminen on "välttämätön" tehdä ja minkä voi hoitaa puhelimitse tai etätapaamisena. Tiimin tuki työntekijöillä on ohuempaa, kun nähdään enimmäkseen etänä. Maskin käyttö on vaikuttanut monelle ja se lisää ahdistusta livetapaamisissa. Maskista aiheutuu mm. hankaluutta puhua, päänsärkyä, ihottumia jne. Huoli sairastumisen mahdollisuudesta on koko ajan takaraivossa.”

Hoitokontaktien katkeaminen ja päihteidenkäyttö huolettavat jälkihuoltoa

- ”Työpajat ovat olleet pois kokonaan, joten se hankaloittanut myös ja syrjäyttänyt osaa asiakaskuntaa entisestään.”
- ”Nuoret, joilta ei koulunkäynti onnistu ilman vahvaa tukea, jos silloinkaan, ovat keskeyttäneet opinnot. Etäopinnot ovat jääneet suorittamatta. Päihdekäyttö on lisääntynyt tekemisen puutteessa ja etäyhteydellä pidettävien hoitokontaktien vuoksi. Taloudellisten tukien esim. täydentävä toimeentulotuki, hakemukset, jonkun verran lisääntyneet, kun nuoret jääneet pois opinnoista, rahat käytetään päihteisiin yms. ruokaa ei jääkään rahaa, vuokrat jätetään maksamatta.”
- ”Nuoret ohjataan väärin palveluihin, kun psykiatrian palveluja tai perhetyötä ei ole tarjolla. Näillä paikkaavilla työmenetelmillä ei ole vaikutusta, päinvastoin nuori voi huonommin kun ei saa oikea aikaista ja oikeaa tukea itselleen.”

Vastaajien muita huomioita

Mielenterveyspalvelut/psykiatria
eivät pysty vastaamaan
palvelu/hoidontarpeeseen.

Koulupudokkaat perus- ja toisella
asteella ja kasvava ilmiö,
netin/somen lisääntynyt käyttö
huolestuttavia ilmiöitä. Lisääntyykö
syrjäytyminen?

Vanhempien väsymys ja huonovointisuus heikentää lasten hyvinvointia - Nettimaailma houkuttaa

- ”Pandemia on vaikuttanut vanhempien jaksamiseen, kun perheet ovat olleet paljon kotona. Etäkoulu on vaikuttanut omalta osaltaan niin lasten koulunkäyntiin kuin vanhempien jaksamiseen ja koulupudokkaat ovat lisääntyneet. Sijoituksia on jouduttu tekemään myös tästä johtuvista syistä.”
- ”Lasten ja nuorten hyvinvointi kärsinyt vanhempien huonovointisuuden vuoksi ja lasten ja nuorten oman syrjäytymisvaaran vuoksi. Palveluita ei ole pystytty toteuttamaan aina livenä ja etätapaamiset eivät ole missään nimessä korvaavia, mutta tietysti parempia kuin ei mitään.”
- ”Lapset ja nuoret kohdistavat yhä enemmän elämänsä nettimaailmaan ja se ei tue tasapainoista kasvua.”
- ”Huolto ja tapaamisriidoissa myös korona välineenä toista vastaan.”

Kaikki perheet eivät selviydy etäkoulusta – On huolta koulupudokkaiden määrän kasvusta

- ”Perheet ja yhteistyökumppanit ovat olleet kriisissä. Esim. etäopetus on tuottanut suuria haasteita ja lapset / nuoret ovat pudonneet tai jääneet pahasti jälkeen koulunkäynnistä. Osa on jumiutunut täysin kotiin. Psykiatrian puoli ei vedä tarpeeseen nähden riittävän hyvin ja asiakkaat eivät pääse palvelun piiriin. Nämä vaikutukset tulevat näkymään pitkälle tulevaisuuteen. Myös tauko harrastustoiminnassa on vaikuttanut. Vanhemmissa havaittavissa tietynlaista toivottomuutta ja lamautumista.”
- ”Vanhempien jaksamattomuus on korostunut viime viikkojen aikana. Lasten koulunkäynnin pulmat ja tehtävissä eteneminen on monen asiakkaan olevan kohdalla hankalaa.”
- ”Etäkoulu ei sovi kaikille, jolloin opinnot eivät edisty ja koulupoissaolot lisääntyvät ja tuovat uudenlaisia selvitettäviä asioita. Lisääntynyt vapaa-aika kuluu nuorella hyvinvointia heikentävien asioiden parissa.”
- ”Tietokoneen ja puhelinten äärellä vietetty aika on kasvanut, joka näkyy myös oirehdintana. Asunnoissa tapahtuva huumeidenkäyttö on myös lisääntynyt”.
- ”Eniten pahoinvointi on näkynyt silloin, kun koulut ovat olleet kiinni. Koulu on sosiaalisena ympäristönä oleellisen tärkeä etenkin niille lapsille ja nuorille, jotka asuvat syrjässä huonojen kulkuyhteyksien päässä ja joiden perheillä ei ole varaa tukea harrastuksia tai kuskata lapsiaan kavereiden luokse.”

Mitä tapahtuu toisen asteen koulupudokkaille?

- ”Toisen asteen etäopiskelulla varmasti pitkäkestoiset negatiiviset vaikutukset yksiö-, perhe- ja yhteiskunnallisella tasolla.”
- ”Koulupudokkaita 2. asteen opiskelijoita, jotka eivät jaksakaan osallistua etäopetukseen, on ollut asiakkaina. Aiemmin kyseisillä nuorilla on sujunut koulu melko hyvin.”
- ” Jälkihuoltoasiakkaiden on ollut haastavaa päästä palveluiden piiriin, kun esimerkiksi mielenterveyspalvelut ovat olleet etänä (useimmiten puhelinsoittoja), tuki on siten ollut paljon kevyempää ja soittoaikoja on jäänyt toteutumatta. Myös työntekijöiden puolelta on peruuntunut aikoja paljon jostain syystä. Opiskelu on ollut haastavaa, eikä kouluista (ammattioppilaitokset) ole välttämättä tullut selkeää pakettia, mitä pitää suorittaa. Oppilaitokset ovat myös ymmärrettävästi uuden edessä. Etäopiskelu ei ole asiakaskunnassani pääasiassa toiminut, mutta on niitäkin, jotka ovat siitä hyötäneet ja sosiaalinen paine ja kuormitus jäänyt vähemmälle.”

Syrjäyttääkö etäkoulusta tippuminen ja harrastamattomuus?

- ”Lasten elämään vaikuttaa mielenterveyspalvelujen ruuhkautuminen, etäopetukseen siirtyminen, harrastusten menettäminen ja pitkään jatkunut epävarma yhteiskunnallinen tilanne. Nämä kuormittavat eniten kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia lapsia. Erityisesti täytyy mainita neuropsykiatrisista tai mielenterveyden ongelmista kärsivät lapset. Lähiopetuksen aikana on saatettu jotenkin pysyä opetuksen kyydissä, mutta etäopetukseen siirtyminen on vaatinut suurempaa kykyä oman toiminnan ohjaukseen ja on ollut liian haastavaa monelle. Samalla näkyy, että mielenterveyspalveluihin on ollut vaikea päästä. Yhteiskunnan sulkeutuminen ja etäyhteyksiin siirtyminen edellyttää vanhemmiltakin tietoteknistä osaamista, yhteiskunnan tuntemista ja hyvää suomen kielen ymmärtämistä. Nyt meillä on entistä enemmän lapsia, jotka eivät ole osallistuneet opetukseen kuukausiin, ovat lukittuneet huoneeseensa ja joiden mielenterveysongelmat ovat pahentuneet.”
- ”Harrastusmahdollisuuksien puute ja koulujen etäopetus ovat syrjäyttäneet lapsia ja nuoria koronaepidemian aikana.”

The background is an abstract composition of paint splatters and brushstrokes. A large, bright yellow area occupies the upper right and center. A diagonal band of white and light blue splatters runs from the top left towards the bottom center. In the bottom left corner, there are splatters of red and dark blue. The overall effect is energetic and textured.

KUNTA LIITTO